

GROWTH KELİMESİNİN TÜRKÇE KARŞILIĞI İÇİN BİR ÖNERİ VE BU KARŞILIĞIN ORMANCILIKTA KULLANILMASI

Mahmut D. AVŞAR^{1,*}, Tolga OK¹

¹Orman Mühendisliği Bölümü, Orman Fakültesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş

*Sorumlu yazar: mdavsar@ksu.edu.tr

Mahmut D. AVŞAR: <https://orcid.org/0000-0002-6862-726X>

Tolga OK: <https://orcid.org/0000-0002-9546-3547>

Please cite this article as: Avşar, M. D. ve Ok, T. (2019). *Growth* kelimesinin Türkçe karşılığı için bir öneri ve bu karşılığın ormancılıkta kullanılması. *Turkish Journal of Forest Science*, 3(2), 182-187.

ESER BİLGİSİ

Derleme

Geliş 16 Ekim 2019

Düzeltilmelerin gelişi 24 Ekim 2019

Kabul 24 Ekim 2019

Yayımlanma 27 Ekim 2019

ÖZET: İngilizce *growth* kelimesi çeşitli anlamlara sahip bir kelime olup, bu anlamlarından biri de büyüyen veya büyümüş bir şeydir. Kelimenin Türkçeye tercümelerde zorluk oluşturan bu anlamı için uygun bir Türkçe karşılığa ihtiyaç vardır. *Growth* kelimesinin bu anlamı için tarafımızdan “büyür” karşılığı türetilmiştir. Bu karşılık kullanılarak ormancılıkta birçok İngilizce ifadeye ve bazı terimlere Türkçe karşılıklar bulunabileceği görülmektedir. Bu şekilde, ormancılık terimlerinden *advance growth* için “öncü büyürler”, *old-growth forest* için “yaşlı büyürler ormanı”, *second-growth forest* için “ikinci büyürler ormanı”, *undergrowth* için “alt büyürler” ve *volunteer growth* için “gönüllü büyürler” karşılıkları bulunmuştur. *Growth* kelimesinin söz konusu anlamı için büyür karşılığının kabulü ve kullanılması tarafımızdan önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Büyür, terim, ormancılık, silvikültür, Türkçe

A SUGGESTION FOR THE TURKISH EQUIVALENT OF THE WORD GROWTH AND USE OF THIS EQUIVALENT IN FORESTRY

ARTICLE INFO

Review

Received 16 October 2019

Received in revised form 24 October 2019

Accepted 24 October 2019

Published online 27 October 2019

ABSTRACT: The word English growth is a word with various meanings, and one of these meanings is something that grows or has grown. There is a need to an appropriate Turkish equivalent for this meaning of the word which forms difficulty in translations into Turkish. The equivalent “*büyür*” has been derived by us for this meaning of the word growth. It is seen that the Turkish equivalents can be found for many English expressions and some terms in

forestry by using this equivalent. In this way, the equivalents “*öncü büyürler*” for advance growth, “*yaşlı büyürler ormanı*” for old-growth forest, “*ikinci büyürler ormanı*” for second-growth forest, “*alt büyürler*” for undergrowth and “*gönüllü büyürler*” for volunteer growth as forestry terms have been found. The acceptance and use of the *büyür* equivalent is suggested by us for the aforementioned meaning of the word growth.

Keywords: Growth, term, forestry, silviculture, Turkish

GİRİŞ

İngilizce *growth* kelimesi, ormancılıkta özellikle orman amenajmanı ve silvikültür bilimlerinde, ağaç ve orman büyümesi ile ilgili konularda yaygın şekilde kullanılan bir kelimedir. Kelimenin bir isim olarak muhtelif anlamları bulunmaktadır. *Growth* kelimesinin, Türkçede bilhassa (1) büyüme veya gelişme ve (2) büyüklük vb.’deki artış (Agnes, 2003) olmak üzere iki farklı anlamı bilinmektedir.

Growth kelimesinin bu iki anlamı için İngilizce-Türkçe sözlüklerde büyüme, gelişme, inkişaf, yetiştirme; artma (Avery, Bezmez, Edmonds ve Yaylalı, 1994); büyüme, gelişme, inkişaf, artma, artış, çoğalma, yetiştirme (Atalay, 1999); büyüme; artım (Gezer, 1991) vb. karşılıklar verilmiştir. Bunlardan “büyüme” karşılığı, esasen söz konusu iki anlamı (hareket ve artış) da karşılamakta ve Türk ormancılığında geniş ölçüde kullanılmaktadır. Bu şekilde, meselâ, *tree growth* (ağaç büyümesi), *seedling growth* (fidan büyümesi), *shoot growth* (sürgün büyümesi), *height growth* (boy büyümesi) ve *growth rate* (büyüme hızı) şeklinde tercüme edilebilmektedir.

Diğer taraftan, *growth* kelimesi, İngilizcede ilk iki anlamından farklı olarak ağaç, çayır otu, mantar, kök fişkini gibi büyüyen veya büyüme vasfı bulunan muhtelif şeyleri belirtmek için de kullanılmaktadır. *Growth* kelimesinin bu üçüncü anlamı için dilimizde esasen tam bir karşılık bulunmamaktadır. Bu bakımdan, ormancılıktaki birçok İngilizce ifadeye ve bazı terimlere Türkçe karşılıklar bulunmasında zorluk çekilmektedir.

Bu makalede, İngilizce *growth* kelimesinin söz konusu üçüncü anlamı açıklanmış, *growth* kelimesinin bu anlamının Türkçe karşılığı için bir öneride bulunulmuş ve bu Türkçe karşılığın ormancılıkta kullanılması hususu ele alınmıştır.

GROWTH KELİMESİNİN SÖZ KONUSU ANLAMI

Growth kelimesinin üçüncü anlamı, büyüyen veya büyümüş bir şey (Agnes, 2003) olarak ifade edilmektedir. Yani, İngilizcede büyüyen veya büyüme vasfı bulunan bir şeye *growth* adı verilmekte; bu sebeple, meselâ bir bitki (ağaç, çalı, ot, yosun vb.), bitki benzeri bir organizma (alg, mantar, liken vb.) veya bitki kısmına (çiçek, meyve, yaprak, sürgün, kök, odunsu yumru, fişkin vb.), büyüyen bir şey anlamında, *growth* denmektedir. Ayrıca, tırnak, kıl, pençe vb. için de *growth* kelimesi kullanılabilir. Bu bakımdan, *growth* tabiri ile belirtilen şeylerin birçok çeşidi bulunmaktadır.

Growth kelimesi ile belirtilen bu büyüyen şeyler farklı niteliklere sahip olabilmektedir. Meselâ, bitkiler otsu veya odunsu, tabii veya dikilmiş (dikimle gelmiş), canlı veya ölü, genç

veya yaşlı, kısa boylu veya boylu vb. olabilmektedir. *Growth* kelimesi ile ağaçlar kastedilmiş ise, söz konusu ağaçlar herhangi bir gelişme safhasında (fidan, sırk, direk, ağaç) bulunabilmektedir.

GROWTH KELİMESİNİN SÖZ KONUSU ANLAMININ TÜRKÇE KARŞILIĞI

Growth kelimesinin üçüncü anlamı için İngilizce-Türkçe sözlüklerde uzamış şey, büyümüş şey; filiz, fidan, sürgün (Akdikmen, 1994); büyümüş/gelişmiş şey (Atalay, 1999; Kılıç, Jones, Bayram, Meriç ve Meriç, 1991); gençlik (Eler, 1991a) vb. karşılık veya açıklamalar yer almaktadır.

Growth kelimesinin bu anlamı için filiz, sürgün, fidan ya da gençlik karşılıkları uygun değildir. Çünkü, bunlar *growth* kelimesinin söz konusu anlamını karşılamamaktadır. Ayrıca, filiz ve sürgün *shoot* için, fidan *seedling* için ve gençlik *regeneration* ya da *reproduction* için kullanılan karşılıklardır. Diğer taraftan, uzamış şey, büyümüş şey, büyümüş/gelişmiş şey vb. ifadeler de, *growth* kelimesi için bir karşılıktan ziyade bir açıklama niteliğindedir. Bu bakımdan, *growth* kelimesinin bu anlamı için Türkçede uygun bir karşılık bulunmadığı ortadadır.

Growth kelimesinin üçüncü anlamı için Türkçede uygun bir karşılığa ihtiyaç olduğu için, tarafımızdan kelime türetme yoluna gidilmiştir. Türkçede fiilden isim yapma ekleri kapsamında, partisip eklerinden -r eki ile gel-i-r, yat-ı-r gibi kalıcı isimler oluşturulabilmektedir (Ergin, 2009). Bu esasa göre, *growth* kelimesinin bu anlamı için, büyüme (*to grow*) fiilinin büyü- fiil köküne -r eki getirilerek tarafımızdan “büyür” kelimesi türetilmiştir. Oluşturulan büyü kelimesinin, İngilizce *growth* kelimesinin üçüncü anlamı için uygun bir karşılık olacağı düşünülmektedir.

Growth kelimesinin çoğulu olarak, İngilizcede *growth* veya *growths* kelimeleri kullanılabilir. Bu bakımdan, *growth* kelimesi, metindeki anlamına göre tekil (büyür) veya çoğul (büyürler) olarak Türkçeye çevrilebilecektir. *Growths* kelimesi ise büyümler şeklinde tercüme edilebilecektir.

GROWTH KELİMESİ İÇİN ÖNERİLEN BÜYÜR KARŞILIĞININ ORMANCILIKTA KULLANILMASI

Bitkiler, bitki benzeri organizmalar veya muhtelif bitki kısımlarını belirtmek için kullanılan *growth* kelimesine büyü karşılığı verilerek, ormancılıktaki birçok İngilizce ifadeye ve bazı terimlere Türkçe karşılıklar bulunabileceği görülmektedir. Burada, önce ifadeler daha sonra da terimler ele alınmıştır.

I) İfadeler

Growth kelimesi, ormancılıkla ilgili İngilizce ifadelerde tekil anlamda da kullanılabilir. Bu bakımdan, aşağıda *growth* kelimesinin geçtiği ifadeler için Türkçe karşılıklar sadece çoğul olarak verilmiştir. *Growth* kelimesinin üçüncü anlamı ile ilgili olarak, ormancılıkta kullanılan başlıca İngilizce ifadeler ve önerilen Türkçe karşılıkları gruplandırılmak suretiyle aşağıda belirtilmiştir:

a) Sıfat + *growth*: *Herbaceous growth* (otsu büyürler), *woody growth* (odunsu büyürler), *natural growth* (tabii büyürler), *planted growth* (dikilmiş büyürler), *live growth* (canlı büyürler), *dead growth* (ölü büyürler), *young growth* (genç büyürler), *old growth* (yaşlı büyürler), *short growth* (kısa boylu büyürler), *tall growth* (boylu büyürler), *new growth* (yeni büyürler), *dense growth* (sık büyürler), *sparse growth* (seyrek büyürler) vb.

b) İsim + *growth*: *Tree growth* (ağaç büyürleri), *shrub growth* (çalı büyürleri), *vine growth* (sarmaşık büyürleri), *herb growth* (ot büyürleri), *moss growth* (yosun büyürleri), *lichen growth* (liken büyürleri), *flower growth* (çiçek büyürleri), *seedling growth* (fidan büyürleri), *sapling growth* (sırkı büyürleri), *sprout growth* (fişkin büyürleri), *coppice growth* (baltalık büyürleri), *forest growth* (orman büyürleri), *understory growth* (alt kat büyürleri) vb.

II) Terimler

Growth kelimesi ile oluşturulan ve Türkçe karşılık bulunmasında zorluk çekilen bazı İngilizce ormancılık, özellikle de silvikültür terimleri söz konusudur. *Growth* kelimesinin bu terimlerde çoğul anlama sahip olması sebebiyle, *growth* kelimesi için büyürler karşılığı kullanılarak bu terimlere Türkçe karşılıklar bulunabileceği görülmektedir. Konuya ilişkin başlıca İngilizce terimler ve Türkçe karşılıkları için önerilerimiz aşağıda belirtilmiştir.

a) *Advance Growth*

Advance growth, gençleştirme kesimleri başlamadan önce, ormandaki tesadüfi boşluklarda ya da orman örtüsü altında çıkan genç ağaçlar (Pinchot, 1905) şeklinde tanımlanmıştır. *Advance growth* terimi için öncü gençlik (Eler, 1991a) karşılığı verilmiştir.

İngilizcede gençlik *regeneration* veya *reproduction* kelimeleri ile, öncü gençlik ise *advance regeneration* veya *advance reproduction* terimleri ile belirtilmektedir. Bu bakımdan, *advance growth* için öncü gençlik tam bir karşılık olmamaktadır. *Advance growth* terimi için tarafımızdan “öncü büyürler” karşılığı önerilmektedir.

b) *Old-Growth Forest*

Old-growth forest, insan faaliyeti ile asla büyük ölçüde etkilenmemiş olan bir orman (Collin, 2004); bazen yüzlerce veya binlerce yıl yaşındaki eski ağaçların olduğu, kesim görmemiş bakir bir orman (Morris ve Morris, 2003) şeklinde tanımlanmıştır. *Old-growth forest* terimi için, bazı eserlerde (Oktan, Yücesan ve Üçler, 2015; Sivrikaya, Yolasıgmaz ve Başkent, 2004) doğal yaşlı orman karşılığı kullanılmıştır. Eler (1991b) ise, *old-growth* için bakir orman karşılığını vermiştir.

Doğal yaşlı orman, aslında İngilizce *natural old forest* ifadesinin karşılığıdır. Dikkat edilirse, *old-growth forest* teriminde doğal (tabii) kelimesinin karşılığı olarak *natural* kelimesi de bulunmamaktadır. Rouvinen ve Kouki (2008), *old-growth forest* teriminin *natural old forest* (doğal yaşlı orman) ile az çok eş anlamlı olarak kullanıldığını, fakat *old-growth forest* teriminin ormanın yaşına (ve diğer yapı özelliklerine?), ormanın doğallığına göre daha fazla işaret ettiğini belirtmektedirler. Bu bakımdan, *old-growth forest* için doğal yaşlı orman tam bir karşılık olmamaktadır. Bakir orman ise, *virgin forest* teriminin karşılığıdır. *Old-growth forest* terimi için, tarafımızdan “yaşlı büyürler ormanı” karşılığı önerilmektedir. İngilizcede

bir ormana *old-growth forest* (yaşlı büyürler ormanı) denmekle, o ormanın yaşlı büyürlerden (ağaçlardan) oluşan bir orman olduğu ifade edilmiş olmaktadır.

c) *Second-Growth Forest*

Second-growth forest, geniş ölçüde kesim, kontrol edilemeyen yangın, böcek ya da hastalık saldırısı ya da rüzgâr devirmesi gibi epey şiddetli müdahaleden sonra tabii veya sun'î olarak gençleştirme (yenilenme) ile oluşmuş nispeten genç orman (Helms, 1998) olarak tanımlanmıştır.

Second-growth forest terimi için tarafımızdan “ikinci büyürler ormanı” karşılığı önerilmektedir.

ç) *Undergrowth*

Undergrowth, bir orman çatısının altındaki otsu örtü ve alçak (kısa boylu) çalılar ve hatta en alçak ağaçlar (Helms, 1998) olarak tanımlanmıştır. Bu terim için alt tabaka (Eler, 1991b; Gezer, 1991), ormanaltı bitkileri (Kılıç ve diğerleri, 1991) ve ağaçların altındaki çalılar (Avery ve diğerleri, 1994) şeklinde karşılıklar verilmiştir.

İngilizcede tabaka *layer* kelimesi ile, alt tabaka ise *lower layer* ile ifade edilmektedir. Bu bakımdan, *undergrowth* için alt tabaka tam bir karşılık olmamaktadır. Belirtilen diğer Türkçe karşılıkların da terim için uygun olmadığı düşünülmektedir. *Undergrowth* terimi için, tarafımızdan altta bulunan büyürler manasında “alt büyürler” karşılığı önerilmektedir.

d) *Volunteer Growth*

Volunteer growth, saha hazırlığı ve ekim ya da dikimden sonra gelen, sahaya dikim veya ekimle getirilen ağaçlara ya ilave yapabilen veya onları tamamen örtebilen (belirsiz hâle getirebilen) tabii gençlik (Natural Resources Canada, 1995) şeklinde tarif edilmiştir.

Volunteer growth terimi için, tarafımızdan “gönüllü büyürler”, “kendiliğinden gelen büyürler” ve “kendiliğinden yetişen büyürler” karşılıkları önerilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İngilizce *growth* kelimesinin bir isim olarak farklı anlamları bulunmakta olup, bu anlamlardan biri de büyüyen ya da büyümüş bir şeydir. Kelimenin Türkçeye tercümelerde zorluk meydana getiren bu anlamı için uygun bir Türkçe karşılığa ihtiyaç bulunmaktadır. *Growth* kelimesinin söz konusu anlamı için, büyü- fiil köküne -r eki getirilerek tarafımızdan “büyür” karşılığı türetilmiş olup; oluşturulan büyür kelimesinin, İngilizce *growth* kelimesinin bu anlamı için uygun bir karşılık olacağı düşünülmektedir. *Growth* kelimesi, metindeki anlamına göre tekil (büyür) veya çoğul (büyürler) olarak Türkçeye çevrilebilecektir.

Bitkiler, bitki benzeri organizmalar veya muhtelif bitki kısımları için kullanılan *growth* kelimesine büyür karşılığı verilerek, ormancılıktaki birçok İngilizce ifadeye ve bazı terimlere Türkçe karşılıklar bulunabilecektir. Bu kapsamda, ormancılık terimlerinden *advance growth* için “öncü büyürler”, *old-growth forest* için “yaşlı büyürler ormanı”, *second-growth forest*

için “ikinci büyürler ormanı”, *undergrowth* için “alt büyürler” ve *volunteer growth* için “gönüllü büyürler” karşılıklarının uygun olacağı düşünülmektedir. Bu bakımdan, *growth* kelimesinin söz konusu anlamı için büyür karşılığının kabulü ve kullanılması tarafımızdan teklif edilmektedir.

KAYNAKLAR

- Agnes, M. (Ed.). (2003). *Webster's new world dictionary* (4. bs.). New York, NY: Pocket Books.
- Akdikmen, R. (1994). *Langenscheidt büyük sözlük, İngilizce-Türkçe*. İstanbul: Ders Kitapları A.Ş.
- Atalay, H. (1999). *İngilizce-Türkçe sözlük, 1 A-I*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu.
- Avery, R., Bezmez, S., Edmonds, A. G. ve Yaylalı, M. (Ed.). (1994). *İngilizce-Türkçe Redhouse sözlüğü* (21. bs.). İstanbul: Redhouse Yayınevi.
- Collin, P. H. (2004). *Dictionary of environment & ecology* (5. bs.). London: Bloomsbury Publishing Plc.
- Eler, Ü. (1991a). *İngilizce-Türkçe ormancılık sözcük ve deyimleri*. Ankara: T.C. Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü.
- Eler, Ü. (1991b). *Türkçe-İngilizce ormancılık sözcük ve deyimleri*. Ankara: T.C. Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü.
- Ergin, M. (2009). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.
- Gezer, A. (1991). *Açıklamalı ormancılık terimleri sözlüğü, Türkçe-İngilizce ve İngilizce-Türkçe*. Ankara.
- Helms, J. A. (Ed.). (1998). *The dictionary of forestry*. Bethesda, MD: The Society of American Foresters.
- Kılıç, K., Jones, K. P., Bayram, A., Meriç, Ş. ve Meriç, D. (1991). *İngilizce-Türkçe Türkçe-İngilizce modern sözlük*. İstanbul: Fono Açık Öğretim Kurumu.
- Morris, D. W. ve Morris, M. Z. (2003). *English-Spanish dictionary of plant biology*. Cambridge: Cambridge International Science Publishing.
- Natural Resources Canada. (1995). *Silvicultural terms in Canada* (2. bs.). Ottawa: Canadian Forest Service Policy, Economics and International Affairs Directorate.
- Oktan, E., Yücesan, Z. ve Üçler, A. Ö. (2015). Doğal yaşlı ormanların envanteri. 2023'e doğru 3. doğa ve ormancılık sempozyumu (s. 171-185) içinde. Ankara: TMMOB Orman Mühendisleri Odası.
- Pinchot, G. (1905). *Terms used in forestry and logging*. Washington, DC: U.S. Department of Agriculture Bureau of Forestry.
- Rouvinen, S. ve Kouki, J. (2008). The natural northern European boreal forests: Unifying the concepts, terminologies, and their application. *Silva Fennica*, 42(1), 135-146.
- Sivrikaya, F., Yolasığmaz, H. A. ve Başkent, E. Z. (2004). Doğal yaşlı ormanlar ve coğrafi bilgi sistemleri yardımıyla belirlenmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen ve Mühendislik Dergisi*, 7(1), 45-52.